

รูปแบบการบริหารกิจกรรมเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดชลบุรี

ADMINISTRATIVE MODEL PRIMARY OF CITIZENSHIP DEVELOPMENT FOR PRIMARY STUDENTS
IN CHONBURI PROVINCE

ทรรศวรณ วิบูลย์ธัญญ์¹, ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ,
อัจฉรา วัฒนานรงค์, และ สมศักดิ์ เอี่ยมคงสี

Tassawan Wiboonthan¹, Sakchai Niranthawee,

Ajchara Wattananarong, and Somsak Lamkongsi

หลักสูตรการศึกษาดุซฐิปันธิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

Doctor of Philosophy Program in Educational Administration University of Phayao

E-mail: 62160285@up.ac.¹

Received 8 August 2023; Revised 31 December 2024; Accepted 31 December 2024

บทคัดย่อ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560 ได้กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี แต่การจัดการศึกษาที่ผ่านมาไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยเฉพาะนักเรียนในระดับการศึกษาภาคบังคับ นักเรียนขาดความรู้ความเข้าใจตลอดจนการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองดีที่อาจจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

บทความวิชาการนี้ผู้เขียนจะนำเสนอเกี่ยวกับปัจจัย องค์ประกอบและรูปแบบของการบริหารกิจกรรมเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานักเรียนในระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดชลบุรี ให้มีความเป็นพลเมืองที่ดีตามครรลองของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

คำสำคัญ : รูปแบบการบริหารกิจกรรม, ความเป็นพลเมือง

Abstract

Abstract Basic Education Core Course B.E. 2551 (2008) revised B.E. 2560 stipulates that citizenship instruction be organized in social studies subject groups. To develop learners to be good citizens, but education management in the past has not been as successful as it should be. Especially students at the level of compulsory education. Students lack knowledge and understanding as well as behaving as good citizens that may affect the stability of democratic rule with the King as head of state.

In this study, the study examined the factors The composition and form of administration of activities to build citizenship This will benefit the development of primary school students under the Primary Education Area Office in Chonburi province to be good citizens according to the tradition of democratic rule with the King as Head of State.

Keywords: Activity Management Model, Citizenship

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเอารัดเอาเปรียบ การฉ้อโกง ทุจริตคอร์รัปชัน การเห็นแก่ตัว เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ เกียรติยศ ชื่อเสียง เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น สังคมขาดคนที่มีน้ำใจ ซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน รู้จักประมาณตน ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีต่อเยาวชน ทำให้เด็กและเยาวชนในปัจจุบันนิยมความรุนแรง มีพฤติกรรมก้าวร้าวเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนเองต้องการโดยไม่คำนึงถึงคุณธรรมจริยธรรมความถูกต้อง ความรับผิดชอบชั่วดี ส่งผลกระทบต่อครอบครัว สังคม และนำมาซึ่งความขัดแย้งในสังคม (Phornrungrroj C., 2014, page 7)ซึ่งการแก้ปัญหาดังกล่าวสามารถป้องกันและแก้ไขได้โดยการจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กวัยเรียนในระดับประถมศึกษา มีความเป็นพลเมืองที่ดี ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดแนวทางการพัฒนานักเรียนให้มีความเป็นพลเมือง โดยกำหนดจุดมุ่งหมายและแนวทางการพัฒนานักเรียนให้มีความเป็นพลเมืองไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ฉบับปรับปรุง 2560 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และส่วนมากรจัดการเรียนการสอนก็จะเน้นไปในด้านเนื้อหา ขาดการฝึกให้นักเรียนรู้จักการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตลอดจนการจัดบรรยากาศการเรียนรู้หรือสถานการณ์หรือสถานการณ์แวดล้อมที่จะก่อให้เกิดการแสดงออกถึงพฤติกรรมของความเป็นพลเมืองส่งผลให้เด็กและเยาวชนในปัจจุบันขาดความรู้ทักษะและเจตคติของความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การจัดการเรียนการสอนจำเป็นต้องมีการเชื่อมโยงระหว่างความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลาย (Thuppae, K., 2012)

คำว่า “พลเมือง” เกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อเกิดการปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศส เมื่อปี ค.ศ. 1789 ประเทศไทยคำว่าพลเมืองถูกนำมาใช้สมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ต่อมากลายเป็นวิชาบังคับที่เนื้อหาบรรจุไว้ในวิชา “หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม” ปัจจุบันบรรจุอยู่ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งเนื้อหาประกอบด้วย การปฏิบัติตนตามสถานภาพ

บทบาท สิทธิ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่น จังหวัด ภาค และประเทศ ปฏิบัติตามกฎหมายและหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างมีความสุข (Ministry of Education, 2008, page 146) การพัฒนานักเรียนให้มีความเป็นพลเมืองไทยภายใต้การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จะต้องพัฒนานักเรียนให้มีความรู้มีทักษะและมีประสบการณ์เกี่ยวกับบทบาทของตนเอง บทบาทต่อสังคมและประเทศชาติ บทบาทต่อการปกครองและบทบาทต่อผู้อื่นโดยมีเนื้อหาและกิจกรรมเกี่ยวกับการใช้สิทธิและปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายในระบอบประชาธิปไตย มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ยอมรับเคารพในความแตกต่าง มีจิตสาธารณะ และปฏิบัติตามการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (Uraboonnawanchat, W., 2018) โดยรูปแบบของการจัดกิจกรรมที่สำคัญประกอบด้วยการบูรณาการกับหลักสูตร 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ การอบรม การจัดทำโครงการ การฝึกปฏิบัติจริง การใช้ต้นแบบ การหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Smona, S., 2015) ผ่านองค์ประกอบการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นพลเมืองของโรงเรียนระดับประถมศึกษา ได้แก่ คณะครูและผู้บริหาร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์สนับสนุน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Office of the National Education Commission, 2002, page 29)

การพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นพลเมืองของนักเรียนระดับประถมศึกษา จำเป็นต้องมีการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจกรรมเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องบริหารกิจกรรมให้ตอบสนองของการพัฒนาความเป็นพลเมืองของนักเรียนระดับประถมศึกษาในจังหวัดชลบุรี อย่างมีประสิทธิภาพ โดยบริหารกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างความเป็นพลเมืองที่เชื่อมโยงระหว่างความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ให้หลากหลาย (Sirithammo, T., 2018) จึงจะทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ความเข้าใจ และทักษะในการคิดวิเคราะห์ไปแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างครอบคลุมทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม และเพื่อให้ผู้เรียนผสมผสานความรู้ ทักษะ และเจตคติอันจะทำให้การจัดกิจกรรมการสร้างความเป็นพลเมืองมีความชัดเจนและเชื่อมโยงกับชีวิตและสภาพความเป็นจริงของนักเรียน เป็นการนำความรู้สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม (Thuppae, K., 2021)

ประเด็นที่ศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง

ความหมายของความเป็นพลเมือง

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการป้องกันทุจริตแห่งชาติ (2561, หน้า 89) ได้กล่าวถึงคำว่า “พลเมือง” มีความหมายในหลายแง่มุม และมีการนำไปใช้เทียบกับคำอื่นๆ อาทิ ประชากร ประชาชน ปวงชน และราษฎร เป็นต้น แต่หากพิจารณาให้ละเอียด จะสามารถทำความเข้าใจความหมายต่างๆ ที่คล้ายกัน ดังนี้

ประชาชน หมายถึง คนทั่วไป คนของประเทศ ซึ่งไม่ใช่ผู้ปกครอง เป็นสามัญชน อยู่ภายใต้รัฐ เช่น ประชาชนทุกคนมีหน้าที่ที่ต้องรู้กฎหมายใครจะปฏิเสธว่าไม่รู้ไม่ได้ประชากร หมายถึง คนทั่วไป โดยมักใช้ในกรณีพิจารณาถึงจำนวน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, ม.ป.ป.) ได้ให้ความหมายของ “พลเมือง” หมายถึง ชาวเมือง ชาวประเทศ ประชาชน

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (Thewanarumitkul, P., 2012, page 31)) ได้ให้ความหมายของความ เป็นพลเมือง หมายถึง การที่สมาชิกมีสิทธิสภาพ ควบคู่กับความรับผิดชอบ และมีสิทธิสภาพควบคู่กับ “หน้าที่”

ถวิลวดี บุรีกุล รัชวดี แสงมะหะหมัด (Burikul,T., Saengmahamat, R.,2019) กล่าวว่า ความเป็นพลเมือง คือ สภาวะของสังคม ประชาชน ที่มีสิทธิ เสรีภาพ การมีส่วนร่วมทางการเมือง ในชีวิตของชุมชน และเป็น เรื่องที่เชื่อมระหว่างรัฐ กับปัจเจกชนในทางกฎหมาย

สรุป ความเป็นพลเมือง หมายถึง คุณลักษณะที่บ่งบอกถึงการมีจิตสำนึก การรับรู้ การแสดงออกในการใช้สิทธิ หน้าที่ และการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย ตามระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงเลือกใช้คำว่า “ความเป็นพลเมือง” เพราะตรงกับงานวิจัยที่ต้องการศึกษาในลักษณะของการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ชุมชน และประเทศชาติ ตามบทบัญญัติของกฎหมาย และตามสิทธิหน้าที่ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ความสำคัญของความเป็นพลเมือง

ปกรณ ปรียาภรณ์ (Priyaporn, P., 2015) กล่าวถึง ความสำคัญของความเป็นพลเมือง คือ ทำให้บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจ ในสาระสำคัญของระบอบประชาธิปไตย เป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ พร้อมจะให้ความช่วยเหลือผู้อื่น และสมัครใจเข้าร่วมแก้ปัญหาของชุมชน ท้องถิ่น และประเทศชาติ โดยไม่เลือกปฏิบัติ

พรอัมรินทร์ พรหมเกิด (Promkhot, P., 2011) กล่าวว่า ความเป็นพลเมืองมีความสำคัญ เพราะสามารถไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งโดยไม่ถูกผู้ใดชักจูง ครอบงำ หรือไม่อยู่ภายใต้การสั่งการของผู้ใด แต่เป็นผู้ตระหนักในหน้าที่ต่อระบอบการปกครองที่ตนเองเชื่อมั่น และไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

ปราณี ชาลี (Chalie, P., 2013) กล่าวว่า ความเป็นพลเมืองมีความสำคัญ เพราะจะทำให้บุคคลได้รับรู้สิทธิ และหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ มีจิตสาธารณะ และสามารถปฏิบัติตามหน้าที่ของพลเมืองที่ระบุไว้ในกฎหมายอย่างถูกต้อง

ลัดดาวรรณ สุขใหญ่ (Sukyai, L., 2008) กล่าวว่า ความเป็นพลเมืองมีความสำคัญ เพราะเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงระดับการตระหนักรู้ คุณลักษณะพื้นฐาน และทักษะด้านการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจ

วัชรินทร์ กองสุข (Kongsuk, W.,2020) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความเป็นพลเมืองไทย คือ ช่วยให้ประชาชนทั่วไปมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อระบอบประชาธิปไตย อันจะส่งผลให้ประชาชนคนไทย มีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นพลเมืองของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สรุป ความเป็นพลเมืองมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น สังคม และประเทศชาติ ให้มีความเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น เพราะความเป็นพลเมืองเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงพลเมืองมีความรู้ มีทักษะและมีเจตคติที่

ถูกต้อง ในการใช้สิทธิ การมีส่วนร่วม การแสดงออก ตลอดจนการแสดงความคิดเห็น ร่วมคิด ร่วมทำภายใต้กฎหมายตามระบอบประชาธิปไตย เพื่อพัฒนาคนและประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

คุณลักษณะและบทบาทของความเป็นพลเมือง

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี (Niranthawim S., 2005, page 24) ได้กล่าวถึงบทบาทของความเป็นพลเมืองเป็น 5 มิติ ได้แก่ 1) ความเป็นพลเมืองต่อตนเอง 2) ความเป็นพลเมืองต่อครอบครัว 3) ความเป็นพลเมืองต่อชุมชน 4) ความเป็นพลเมืองต่อประเทศ และ 5) ความเป็นพลเมืองต่อภูมิภาคและโลก

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (2561, หน้า 92) แบ่งบทบาทของการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ออกเป็น 3 ด้าน

1. ด้านสังคม ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การยอมรับเมื่อผู้อื่นมีเหตุผลที่ดีกว่า การตัดสินใจโดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ การเคารพระเบียบของสังคม การมีจิตสาธารณะ คือ เห็นประโยชน์ของส่วนรวมและรักษาสาธารณสมบัติ

2. ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การประหยัดและอดออมในครอบครัว การซื้อสัตย์สุจริตต่ออาชีพที่ทำการพัฒนางานอาชีพให้ก้าวหน้า การใช้เวลาวางให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การสร้างงานและสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ เพื่อเกิดประโยชน์ต่อสังคมไทยและสังคมโลก

3. ด้านการเมืองและการปกครอง ได้แก่ การเคารพกฎหมาย การรับฟังข้อคิดเห็นของทุกคนโดยอดทนต่อความขัดแย้งที่เกิดขึ้น การยอมรับในเหตุผลที่ดีกว่า การซื้อสัตย์ต่อหน้าที่โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน การกล้าเสนอความคิดเห็นต่อส่วนรวม กล้าเสนอตนเองในการทำหน้าที่สมาชิกกลุ่มหรือองค์กร การทำงานอย่างเต็มความสามารถ

ถวิลวดี บุรีกุล, รัชวดี แสงมะหะหมัด (Burikul, T., Saengmahamat, R., 2019) ได้แบ่งประเภทของความเป็นพลเมือง ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ความรับผิดชอบส่วนตัว ประกอบด้วย มีหน้าที่รับผิดชอบในชุมชนของตนเอง ทำงานอย่างสุจริตและจ่ายภาษี เคารพกฎหมาย การแยกแยะการบริจาคลิทธิ การเป็นอาสาสมัครในช่วงวิกฤต

2. การมีส่วนร่วมกับชุมชน การเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชุมชนและพยายามที่จะร่วมพัฒนาชุมชน การดูแลและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม

3. จิตสำนึกความยุติธรรมทางสังคม การแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคม สร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของความเป็นพลเมืองที่เหมาะสมกับผู้เรียนในระดับประถมศึกษา มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) บทบาทตัวเอง ประกอบด้วย การใช้เหตุผลด้วยการศึกษาวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ การรู้จักใช้สิทธิและหน้าที่ 2) บทบาทต่อสังคมและชุมชนประกอบด้วย มีจิตสาธารณะ บำเพ็ญประโยชน์ รู้จักหน้าที่ต่อสังคม และรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี 3) บทบาทต่อประเทศและการปกครอง ประกอบด้วย ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ และปฏิบัติตามครรลองประชาธิปไตย 4) บทบาทต่อผู้อื่น ประกอบด้วย การเคารพความแตกต่าง เคารพสิทธิผู้อื่นและไม่นิยมความรุนแรง

แนวคิดทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง

ความหมายของกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน

นิตยา วงษ์กันยา (Wongkanya, N.,2009, page 6) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หมายถึง การจัดกิจกรรมอย่างเป็นกระบวนการ ด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้าน ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม มุ่งสร้างเสริมเจตคติ คุณค่าชีวิต plugged คุณธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเข้าใจตนเอง สร้างจิตสำนึกในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมปรับตัวและปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติ และดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

กูด วีซี (Good, V.C., 1973, P.9, Reference from Tiewwanakul, K.,2019, page 53.) กล่าวว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน คือ กิจกรรมที่ผู้เรียนสมัครใจเข้าร่วมดำเนินการเอง โดยความเห็นชอบและสนับสนุนจากอาจารย์ และอยู่ภายใต้การควบคุมของสถานศึกษา เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และตอบสนองความสนใจ และความสามารถรวมทั้งเพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตของนักเรียนเพิ่มเติมจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

สมิธ, เดวิท (Smith, David, 2006, Reference from Tiewwanakul, K.,2019, page.54) กล่าวว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หมายถึง กิจกรรมเสริมหลักสูตรและประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมการพัฒนา และความเจริญเติบโต พัฒนาทักษะ และส่งเสริมให้นักเรียนมีความเป็นผู้นำในการทำงานร่วมกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานเป็นกลุ่มของนักเรียน

สรุป กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หมายถึง การดำเนินการด้วยวิธีการที่หลากหลายรูปแบบ เพื่อปลูกฝัง ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นคนดีด้านคุณธรรมจริยธรรม ความมีระเบียบวินัยและค่านิยมที่พึงประสงค์ เป็นคนเก่งในด้านการเรียน การพัฒนากาย สติปัญญา เป็นคนที่มีความสุข มีทักษะในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข มีความรับผิดชอบต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

ความสำคัญของกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Office of the Basic Education Commission (2010, page 2) ระบุว่า กิจกรรมการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์มีความสำคัญ เพราะเป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังสำคัญของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษา การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต

อรุณศิริ จันทร์หล่น (Chanlon, A.,2017) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนว่ามีความสำคัญ เพราะกระทรวงศึกษาธิการมีภารกิจหลักด้านนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นหนึ่งในเป้าหมายและกรอบทิศทางในการพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นคนดีมีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี จึงต้องมีการจัดกิจกรรมบ่มเพาะ ปลูกฝัง กล่อมเกลาและปลูกจิตสำนึกควบคู่กับการ

เรียนการสอนด้านวิชาการ เพื่อให้เยาวชนมีความรับผิดชอบต่องานของตนเอง ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม เกิดความตระหนักต่อบทบาทหน้าที่ภายในจิตใจของตนเอง และดำรงตนอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข

กาญจนา เตียววานากุล (Tiowanakul, K., 2019, page 55) กล่าวว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรกำหนด เป็นสิ่งจำเป็นที่สถานศึกษาต้องจัดให้มีขึ้น เพราะเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ที่จะต้องพัฒนาผู้เรียนได้ค้นพบความถนัด และความสนใจของตนเอง เกิดทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น สร้างมิตรภาพ รู้จักการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี จะทำให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข

สรุป การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์มีความสำคัญ เพราะเป็นกิจกรรมหนึ่งนอกเหนือไปจากการจัดการเรียนการสอนที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กำหนดไว้ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา มีศีลธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยพลเมืองโลก มีความรู้ ทักษะพื้นฐาน และเจตคติที่ดีต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สามารถจัดการตนเองทั้งในด้านการเรียน การประกอบอาชีพ มีความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม มีความตระหนักในการเรียน การประกอบอาชีพ และดำรงตนให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

วิธีการจัดกิจกรรมพัฒนาความเป็นพลเมืองของผู้เรียน

แนดเลอร์ (Nadler, 1980, Reference from Sriwibun, C., 2014, page 26.) กล่าวถึงรูปแบบหรือวิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ การดำเนินการให้บุคคลได้รับประสบการณ์และการเรียนรู้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อเอาความรู้และประสบการณ์มาปรับปรุงความสามารถในการทำงาน โดยมีวิธีการ 3 ประการ คือ

1. การฝึกอบรม (Training) เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ มุ่งเน้นเกี่ยวกับงานที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน (Present) เป้าหมาย คือ การยกระดับความรู้ ความสามารถ ทักษะของพนักงานในขณะนั้นให้สามารถทำงานในตำแหน่งนั้นๆ ได้ ผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมไปแล้วสามารถนำความรู้ไปใช้ทันที

2. การศึกษา (Education) การศึกษานับว่าเป็นวิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยตรงเพราะการให้การศึกษาเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ตลอดจนเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวในทุกๆ ด้านให้กับบุคคล ถ้าพิจารณาในองค์การแล้วการศึกษาจะเน้นการเตรียมพนักงานในอนาคต (Future Job) เพื่อเตรียมพนักงานให้มีความพร้อมที่จะทำงานตามความต้องการขององค์กรในอนาคต หรืออีกกรณีหนึ่งการให้การศึกษาสามารถใช้เพื่อเตรียมพนักงานเพื่อเลื่อนตำแหน่งใหม่ซึ่งต้องใช้เวลา

3. การพัฒนา (Development) เป็นการปรับปรุงองค์การให้มีประสิทธิภาพ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่ได้มุ่งเน้นตัวงานนั้น (Not Focus on a Job) แต่มีจุดเน้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่ต้องการ การพัฒนาองค์การนั้นจะเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับองค์การเพื่อปฏิบัติงานขององค์การในอนาคต เพื่อให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีรวมทั้งสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ชาติรี ตั้งอัมพรตรีพล, (Tangamporntripphon, C., (2018) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน พบว่า กิจกรรมที่เหมาะสมกับการพัฒนาด้านการรักชาติ ด้านซื่อสัตย์สุจริต ด้านการมีวินัย ด้านใฝ่เรียนรู้ ด้านอยู่อย่างพอเพียง ด้านมุ่งมั่นในการทำงานด้านรักความเป็นไทยและด้านมีจิตสาธารณะ ได้แก่ การบูรณาการเนื้อหาการเรียนการสอนใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ การปฏิบัติจริง เช่น การให้ปฏิบัติ

ตามข้อตกลงการจัดตั้งสถานักเรียน การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ เช่น การศึกษาดูงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน และสภาพความสำเร็จด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน การจัดทำโครงการ เช่น โครงการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การฝึกปฏิบัติโดยใช้กระบวนการกลุ่ม เช่น การฝึกความรับผิดชอบการทำงาน ร่วมกันการฝึกอาชีพ การจัดนิทรรศการเพื่อแสดงกระบวนการและผลงานของนักเรียน

วิลาพัฒน์ อรุณวนวลชาติ (Uraboonwannachat, V.,2018) ได้เสนอวิธีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนระดับประถมศึกษา ดังนี้ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการรับฟังผู้อื่น การเคารพผู้อื่น การเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง การวิเคราะห์เชื่อมโยงปัญหา การทำงานร่วมกับผู้อื่น การมีความรับผิดชอบต่อตนเองผู้อื่นและสังคม ความเสมอภาค การมีจิตสาธารณะ การแก้ปัญหาโดยไม่ใช้ความรุนแรง การเคารพกฎหมาย การรักษาสีห์ของตนเองและไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การใช้ต้นแบบ เพื่อใช้เป็นแบบอย่างที่ยังบอกถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมือง การบูรณาการความเป็นพลเมืองใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ การใช้กรณีศึกษา เพื่อฝึกการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การใช้บทบาทสมมติ เพื่อฝึกการแก้ปัญหา พัฒนาเจตคติ และค่านิยม การใช้สถานการณ์จำลองเกี่ยวกับการตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ การใช้ละครเพื่อให้ผู้แสดงละครแสดงคุณลักษณะหรือบุคลิกลักษณะของความเป็นพลเมือง เป็นการเสริมสร้างความรู้และเจตคติ

สรุป วิธีการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนระดับประถมศึกษา ได้แก่ การบูรณาการกับหลักสูตร 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ การอบรมจัดทำโครงการ การปฏิบัติจริง การใช้ต้นแบบ การหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

แนวคิดทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ความหมายของการบริหาร

วิโรจน์ สารรัตน์ (Sarat, W., 2008, page 1, referring to Sampaokaew, T., 2017, page 53) กล่าวว่า กระบวนการ หมายถึง กระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายของโครงการ โดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญ ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling)

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (Boonjitradul, N., 2008, page 33) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึงกิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายๆ อย่างที่บุคคลร่วมกันกำหนด โดยใช้กระบวนการอย่างมีระบบและใช้ทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม

ดูบริน (Dubrin, 1998, Reference from Panchanun, W., 2020, page 23.) ได้ให้ความหมายของการบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการวางแผน การจัดองค์กร การดำเนินงาน และการควบคุมเพื่อให้การดำเนินการสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Office of the Basic Education Commission ,2010, page 2) ได้กล่าวถึงการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน คือ การจัดกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง

ตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้าน เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

สรุป การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หมายถึง การวางแผนกำกับ ติดตาม ประเมินผล และอำนวยความสะดวก ในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย มีจิตสาธารณะ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต

ปัจจัยที่ใช้ในการบริหาร

สมคิด บางโม (Bangmo,S.,2003, page 60) ได้กล่าวถึง ปัจจัยในการบริหารมีองค์ประกอบที่สำคัญ ประกอบด้วย

1. คนหรือบุคคล (Man) เป็นปัจจัยสำคัญของการบริหารงาน หน่วยงานหรือองค์การต่างๆ จำเป็นต้องมีคนที่ปฏิบัติงาน ผลงานที่ดีจะออกมาได้ต้องประกอบด้วยบุคคลที่มีคุณภาพ และมีความรับผิดชอบต่อองค์การหรือหน่วยงานนั้นๆ

2. เงิน (Money) หน่วยงานจำเป็นที่จะต้องมีงบประมาณเพื่อการบริหารงาน หากขาดงบประมาณ การบริหารงานของหน่วยงานก็ยากที่จะบรรลุเป้าหมาย

3. ทรัพยากรหรือวัสดุ (Material) การบริหารจำเป็นต้องมีวัสดุอุปกรณ์หรือทรัพยากรในการบริหาร หากหน่วยงานขาดวัสดุอุปกรณ์หรือทรัพยากรในการบริหารแล้วก็ย่อมจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดปัญหาในการบริหารงาน

4. การบริหารจัดการ (Management) เป็นภารกิจของผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาโดยตรง คือ เป็นกลไกและตัวประสานที่สำคัญที่สุดในการประมวล ผลักดันและกำกับปัจจัยต่างๆ ทั้ง 3 ประการ ให้สามารถดำเนินไปได้โดยมีประสิทธิภาพจนบรรลุเป้าหมายของหน่วยงานตามที่ต้องการ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (Sereerat, S., and group 2009, page 4) กล่าวว่า ทรัพยากรการบริหาร (Management resources) อันได้แก่ 4 M's ประกอบด้วย คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ (Material) และวิธีการจัดการ (Method/ Management) ถูกนำเข้าไปในระบบเพื่อการประมวลผล หรือการบริการที่เติบโตและพัฒนาก้าวหน้าไปพร้อมกับอุตสาหกรรมการผลิตและการบริการที่เติบโตและพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว

เซอร์เมอร์ฮอร์น (Shermerhorn, 1996, PP. 5-6, Reference from Chiwapalabun, W., 2010, page 20.) ได้กล่าวถึงทรัพยากรหรือปัจจัยที่นักบริหารต้องให้ความสนใจ เพื่อให้การดำเนินการตามวัตถุประสงค์ขององค์การประสบความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัย ดังต่อไปนี้คือ

1. คน (Man) คือ ทรัพยากรบุคคลที่เป็นหัวใจขององค์การ ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จในการจัดการ
2. เงิน (Money) คือ ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนให้กิจกรรมต่างๆ ขององค์การดำเนินการต่อไปได้
3. วัสดุ (Materials) คือวัสดุซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญไม่แพ้ปัจจัยอื่น จำเป็นต้องมีคุณภาพและมีต้นทุนที่ต่ำ เพราะมีผลกระทบต่อต้นทุนการผลิต

4. เครื่องจักร (Machine) เครื่องจักรอุปกรณ์ ที่มีศักยภาพที่ดีจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการผลิต เช่นกัน

กล่าวโดยสรุป แม้ว่าการบริหารองค์กร หรือการบริหารกิจกรรมจะมีองค์ประกอบหลายประการ แต่แก่นของการจัดการประกอบด้วยปัจจัย 4 ประการ คือ คน (Man) เงินงบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และวิธีการบริหารจัดการ (Management)

บทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (Office of the National Education Commission .2002, page 29) ได้เสนอปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษามี 6 ปัจจัย ได้แก่ ครู ผู้เรียน ผู้บริหาร บิดามารดา ผู้ปกครอง และเจ้าหน้าที่หน่วยงานต้นสังกัด

กระทรวงศึกษาธิการ (Ministry of Education, 2008, page 26) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูผู้สอนซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร ทั้งผู้สอนและผู้เรียนควรมีบทบาท ดังนี้

1. บทบาทของผู้สอนมีหน้าที่หลักในการวิเคราะห์หลักสูตรการนำหลักสูตรไปใช้สอนการวัดผลประเมินผล

2. บทบาทของผู้เรียนมีหน้าที่หลักในการแสวงหาความรู้ ลงมือปฏิบัติตามคำแนะนำของครูและประเมินผลตนเอง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Office of the Basic Education Commission ,2010, p. 14-16)) ได้กำหนดให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม ผู้เรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สรุป ผู้ที่มีบทบาทในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนหรือผู้รับผิดชอบกิจกรรม ผู้เรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชน ซึ่งมีบทบาทต่างกัน แต่สิ่งสำคัญที่ต้องดำเนินการร่วมกัน คือ การวางแผนและสนับสนุนพัฒนาการของนักเรียน และจากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นพลเมืองของโรงเรียนระดับประถมศึกษา มีองค์ประกอบสำคัญ คือ 1) คณะครูและผู้บริหาร (Man) ซึ่งจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในกิจกรรม มีเจตคติหรือทัศนคติที่บ่งบอกถึงความตั้งใจ และมีความทุ่มเทต่อกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย 2) งบประมาณ (Money) ซึ่งงบประมาณที่ใช้ในกิจกรรมนั้นจะต้องมีความพอเพียง มีความสะดวกสบายในการเบิกจ่าย 3) วัสดุอุปกรณ์สนับสนุน (Materials) จะต้องมีความพอเพียง มีความสะดวกและคล่องตัว และมีความพอประมาณในการใช้ (ใช้อย่างประหยัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด) และ 4) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Management) ประกอบด้วย การจัดทำเป็นโครงการ ลักษณะของกิจกรรม และความเหมาะสมของกิจกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

ความหมายของรูปแบบ

รัตน์ บัวสนธ์ (Buason, Ra, 2011, page 124) ได้สรุปความหมายของรูปแบบไว้ 3 ความหมาย ดังนี้

1. แผนภาพหรือภาพร่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังไม่สมบูรณ์เหมือนของจริง รูปแบบในความหมายนี้ จะเรียกทับศัพท์ว่า “โมเดล” ได้แก่ โมเดลบ้าน โมเดลรถยนต์ โมเดลเสื้อ เป็นต้น
2. แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปรหรือสมการทางคณิตศาสตร์ที่รู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า “Mathematical model”
3. แผนภาพที่แสดงถึงองค์ประกอบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง บางทีเรียกกันว่า ภาพย่อส่วนของทฤษฎีหรือแนวคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น รูปแบบการสอน รูปแบบการบริหาร รูปแบบการประเมิน เป็นต้น

เยาวดี วิบูลย์ศรี (Wibulsri, Y., 1999, page 9) กล่าวว่า รูปแบบ คือ วิธีการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ ตลอดจนจินตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใดๆ ให้ปรากฏ โดยใช้การสื่อสารในลักษณะต่างๆ เช่น ภาพวาด ภาพเหมือน แผนภูมิ แผนผัง ต่อเนื่อง หรือสมการทางคณิตศาสตร์ ให้สามารถเข้าใจได้ง่าย และในขณะเดียวกันก็สามารถนำเสนอเรื่องราว หรือประเด็นต่างๆ ได้อย่างกระชับภายใต้หลักการอย่างมีระบบ

บุญชม ศรีสะอาด (Srisat, B., 2010, page 47) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ สามารถใช้รูปแบบอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ ที่มีในปรากฏการณ์ธรรมชาติ หรือในระบบต่างๆ อธิบายลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบหรือกิจกรรมในระบบ

กู๊ด (Good, 1973, P.370) ได้ให้ความหมายของรูปแบบ หมายถึง แบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำเป็นตัวอย่างเพื่อการเลียนแบบ เป็นแผนภูมิหรือรูป 3 มิติซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลักการ หรือแนวคิด เป็นชุดของปัจจัย หรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมกันเป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม

สรุป รูปแบบ หมายถึง แบบแผน แผนภาพ ตัวอย่าง หรือแบบย่อส่วน เพื่อแสดงให้เห็นถึงส่วนต่างๆ เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบที่ปรากฏอยู่ในรูปแบบ

ประเภทของรูปแบบ

สมิธ และคนอื่น (Smith and others, 2001, P.464) ได้จำแนกรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) จำแนกออกเป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบคล้ายจริง (Iconic Model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลอง หุ่นไล่กา หุ่นตามร้านตัดเสื้อผ้า และรูปแบบเสมือนจริง (Analog Model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองทางเคมีในห้องปฏิบัติการก่อนจะทำการทดลอง เครื่องบินจำลองที่บินได้หรือเครื่องบินหักบิน เป็นต้น รูปแบบชนิดนี้มีความใกล้เคียงความจริงมากกว่าแบบแรก

2. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) จำแนกออกเป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบข้อความ (Verbal mode) หรือรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Model) เป็นการใช้อธิบายความปกติธรรมดาในการอธิบาย

โดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงาน คำอธิบายรายวิชา เป็นต้น และรูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Model) เช่น สมการและโปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น

สไตเนอร์ (Steiner, 1988, P.7,) ได้จำแนกรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) จำแนกออกเป็นรูปแบบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model of) เช่น รูปแบบเครื่องบินที่สร้างเหมือนจริง แต่มีขนาด และรูปแบบสำหรับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model for) เป็นรูปแบบจำลองที่ออกแบบไว้เพื่อเป็นต้นแบบผลิตสินค้าต้องสร้างรูปแบบเท่าของจริงขึ้นมาก่อน แล้วจึงผลิตสินค้าตามรูปแบบนั้น

2. รูปแบบเชิงแนวคิด (Conceptual Model) จำแนกออกเป็นรูปแบบเชิงแนวคิดของสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Conceptual Model of) เป็นรูปแบบหรือแบบจำลองที่สร้างขึ้น โดยจำลองมาจากทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว เช่น รูปแบบที่สร้างมาจากทฤษฎีการคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น และรูปแบบเชิงแนวคิดเพื่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Conceptual Model for) เป็นรูปแบบที่สร้างขึ้นมาเพื่ออธิบายทฤษฎีหรือปรากฏการณ์ เช่น รูปแบบที่สร้างขึ้นจากทฤษฎีการคัดสรรตามธรรมชาติ เพื่อนำไปอธิบายทฤษฎีการคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น

คีฟ (Keeve, 1988, P.461) ได้จำแนกรูปแบบเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue model) เป็นรูปแบบเชิงกายภาพ ส่วนใหญ่ใช้ในด้านวิทยาศาสตร์

2. รูปแบบเชิงข้อความ (Summeric model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการรวบรวมหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น และใช้ข้อความในการอธิบาย เพื่อให้เกิดความกระจ่างมากขึ้น

3. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematic model) เป็นรูปแบบที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือตัวแปร โดยใช้สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์

4. รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal model) เป็นรูปแบบที่เริ่มจากการนำเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path analysis) ในการศึกษาเกี่ยวกับพันธุศาสตร์ รูปแบบเชิงสาเหตุนี้ ทำให้สามารถศึกษารูปแบบเชิงข้อความที่มีตัวแปรสลับซับซ้อนได้ ได้แก่ รูปแบบระบบเส้นเดียว (Recursive model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรด้วยเส้นโยงที่มีทิศทางของการเป็นสาเหตุในทิศทางเดียวกันโดยไม่มีความสัมพันธ์ย้อนกลับ และรูปแบบระบบเส้นคู่ (Non Recursive model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร โดยทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปรภายในตัวแปรหนึ่ง อาจเป็นทั้งตัวแปรเชิงสาเหตุ และเชิงเหตุผลพร้อมกัน จึงมีทิศทางความสัมพันธ์ย้อนกลับได้

สรุป ประเภทของรูปแบบ แบ่งได้เป็น 6 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบเชิงกายภาพ รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ รูปแบบเชิงสาเหตุ และรูปแบบเชิงแนวคิด ซึ่งในงานการพัฒนาความเป็นพลเมือง รูปแบบที่นำมาใช้เป็นรูปแบบเชิงข้อความที่แสดงให้เห็นองค์ประกอบ และคำบรรยาย เพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้อ่าน

องค์ประกอบของรูปแบบ

สมาน อัสวภูมิ (Atsawabhumi, S., 2006, page 83) ได้สรุปองค์ประกอบรูปแบบไว้ว่า รูปแบบที่ดีควรมีองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2) ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ 3) ระบบงานและกลไกของรูปแบบ 4) วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ 5) แนวการประเมินรูปแบบ 6) เงื่อนไขของรูปแบบ

นิวัตร นาคะเวช (Nakhawet, N., 2011, page 214) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนในฝันและ สรุปไว้ว่ามีองค์ประกอบ คือ มีส่วนปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และองค์ประกอบเสริม โดยมีองค์ประกอบหลัก 5 องค์ประกอบ คือ 1) วัตถุประสงค์โรงเรียนในฝัน 2) หลักการบริหารจัดการ 3) ระบบโครงสร้างการบริหาร 4) กลยุทธ์การดำเนินงาน และ 5) ภาพความสำเร็จ และแต่ละองค์ประกอบหลักก็จะประกอบย่อยเป็นตัวบ่งชี้

ปาริชาติ ชื่นชม (Chuenchom, P., 2009, page 12) ได้กล่าวว่ารูปแบบประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์ 2) ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการ 3) ระบบงานและกลไก 4) วิธีดำเนินงาน 5) แนวทางการประเมิน

สรุป ในการศึกษาารูปแบบการบริหารกิจกรรมเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนระดับประถมศึกษาจังหวัดชลบุรี ครั้งนี้ได้เลือกใช้รูปแบบที่มีองค์ประกอบ ประกอบด้วย วัตถุประสงค์หลักการ ระบบงาน กระบวนการ วิธีการ การประเมิน เงื่อนไข การนำผลการประเมินไปใช้

การสร้างและพัฒนารูปแบบ

วิลเลอร์ (Willer, 1997, P. 52, Reference from Panchanun, W., 2020, page 45.) ได้กำหนดขั้นตอนในการสร้างรูปแบบ ดังนี้ การศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับหลักการและข้อมูลพื้นฐานในการสร้างรูปแบบด้านการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สร้างรูปแบบขั้นตอนด้วยการจัดทำร่างรูปแบบจากข้อมูลที่ได้ จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารงานวิจัยและข้อสรุปจากผู้ทรงคุณวุฒิ ประมวลผลความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับรูปแบบด้วยการพัฒนาความสอดคล้องความเหมาะสมของรูปแบบและความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติ และการปรับปรุงแก้ไขและการพัฒนารูปแบบที่สมบูรณ์

วาโร เฟ็งสวัสดิ์ (Phengsawat, W., 2010, page 9) กล่าวว่า การสร้างและพัฒนารูปแบบผู้วิจัยต้องสร้างและพัฒนารูปแบบเป็นรูปแบบตามสมมติฐาน (Hypothesis model) โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ผู้วิจัยอาจจะศึกษารายกรณี หน่วยงานที่ดำเนินการในเรื่องนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งผลการศึกษานำมาใช้กำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่างๆ ภายในรูปแบบ รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรเหล่านั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบ ดังนั้นการพัฒนาแบบในขั้นตอนนี้จะต้องอาศัยหลักการของเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญ

วิสาร์ ปัญญาชุมพ์ (Panchanun, W., 2021. Page 47) ได้กำหนดขั้นตอนการพัฒนารูปแบบไว้ 6 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัย ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาและประมวลผลความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ขั้นตอนที่ 4 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนารูปแบบ

ขั้นตอนที่ 5 การตรวจสอบและการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ และขั้นตอนที่ 6 การปรับปรุงรูปแบบและการนำเสนอการพัฒนาารูปแบบ

สรุป จากการศึกษาเอกสารทำให้งานวิจัยครั้งนี้ เลือกใช้ขั้นตอนการสร้างรูปแบบ 4 ขั้นตอน ได้แก่

1) การศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และบริบทของสิ่งที่จะศึกษา 2) จัดทำร่างรูปแบบ 3) การตรวจสอบและประเมินรูปแบบ

สรุปองค์ความรู้

บทความนี้ได้ข้อค้นพบรูปแบบการบริหารกิจกรรมเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดชลบุรี ที่สำคัญคือ ปัจจัยของกิจกรรมและรูปแบบการบริหารกิจกรรมเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดชลบุรี ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะนักเรียนให้มีความเป็นพลเมือง โดยควรให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ใช้บริหารกิจกรรมซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักเรียนให้มีความเป็นพลเมืองที่ดี มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

Reference

- Aswaphum, S. (2006). A Study and Synthesis of School Administrative Models, Development. Board of Schools and School Networks of Model School Administrators, 1st. Bangkok: Phappim.
- Bangmo, S. (2003). Organization and Management. Bangkok: Vithayaphat.
- Buason, R. (2009). Research and development of educational innovations. Bangkok: Kamsamai.
- Bunjitradul, N. (2008). Principles and theories in educational administration. Bangkok: Tiemfa.
- Bureekol, T. and Sangmahamad R. (2019). Citizenship in Thailand. Bangkok: King Prajadhipok's Institute.
- Charee, P. (2013). Citizenship among Villager in Klong- Muang Subdistrict Administrative Organization, Pakchong District, Nakhonratchasima Province. M.P.A. The collage of local administration Khon Khaen University.
- Chewaplaboon, W. (2010). Effective Academic Administration Model in Private Elementary School in Bangkok. Ph.D., Christian University of Thailand.

- Cheunchom, P.(2012). An effective community participatory academic management model In educational institutions under the Primary Educational Service Office Area. Ph.D., Ubon Ratchathani Rajabhat University.
- Janlon, A and Yurayat, P. (2017). Developing Guidelines to Enhance Students Desirable Characteristics for Schools under the Office of Udonthani Primary Education Service Area 1. Mahasarakam University Journal. Mahasarakam University, 11 (3), page 187.
- Kongsook, W. (2020). Development of Integrated Curriculum to Reinforce Thai Citizenship For Students in Prathom Suksa 6, School under Bangkok Metropolitan Administration. Supporting documents for the 11th Hatyai National and International Academic Conference. July 17, 2020. Songkla: Hatyai University.
- Ministry of Education. (2 0 0 8). Basic Education Core Curriculum B.E.2551(2008). Bangkok:The Agricultural Co-operative Federation of Thailand.
- Nakavej, N. (2011). Development of a model for lab school administration. Ed.D., Eastern Asia University.
- Nirantawee, S.(2005). The research report on learning management documents to develop learners' quality as good citizens. Bangkok: Pimdee Publishing.
- Office of the Basic Education Commission. (2010). Guidelines for Organizing Student Development Activities According to the Basic Education Core Curriculum B.E.2551 (2008). Bangkok: The Agricultural Co-operative Federation of Thailand.
- Office of the National Anti-Corruption Commission. (2018). Anti-Corruption Education. Bangkok: Office of the National Anti-Corruption Commission.
- Office of the National Education Commission. (2002). Reforming Processes to Improve Learning Quality: Assessment and Assurance. Bangkok: VTC Communication.
- Office of the Royal Society.(n.d). Royal Society Dictionary 2011. Retrieved October 20, 2021, from <https://dictionary.orst.go.th>.
- Panyachun, W. (2021). Private School Management Model towards Excellence INTERSECT MODEL: Bangkok: Office of the Permanent Secretary, Ministry of Education.
- Pathanaudomsinka, P. The Administrative Process Model Affecting The Educational Quality Development in Basic Education Schools. Ed.D, Kanchanaburi Rajabhat University.

- Pengsawat, W. (2010). Model development research. Rajabhat Sakon Nakhon University Journal. 2(4), page 9.
- Pornrungraj, Ch. (2014) The Perfect Child; Expert, Good and Smart. Bangkok: Zeno Publishing (Thailand) Company Limited.
- Preyakorn, P. (2015). A reformed constitution to create the future of Thailand; What is the reformed constitution like?. 1(1), 1-42.
- Promkird, P.(2011). Fundamental rights and civil society. Bangkok: Danex Inter Corporation Limited.
- Rueanthong, N. (2007). The model of school administrative effectiveness. Ph.D., Silpakorn University. Tiamfa.
- Sampaokeaw, T. (2017). Administrative Factors Affecting The effectiveness of school under The office of SARABURI primary educational service area2. M.Ed., Rajabhat Rajanagarinda University.
- Sereerut, S. et al. (2009) New market management New Revised Edition 2009. Bangkok: Thammasan.
- Siridhammo, S. (2018). A model of desirable attribute development of teachers in Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ph.d (Buddhist Studies), Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Sriviboon, Ch.(2014). Human Resource Management and Development. Bangkok: Dr.Petch Publishing.
- Srisa-ad, B. (2002). Preliminary research. Bangkok: Suweerivarn Company Limited.
- Sukyai, L. (2008). Citizenship in the democratic regime of Chiang Mai people: a comparative study between people in Mueang District and Doi Saket District. Thesis, M.P.A. Chiang Mai University
- Tang-amphornphol, Ch. and Wangthanomsak, M. The Development Guideline for Desired Characteristics of Students in SAINT GABRIEL's College. Research Article,9(2).
- Thaewanarumitkul, P.(2012). Civic Education. Bangkok: Nanmee Books.
- Tiewwanakool, K. (2019). The Development of Activities for Learners Development to Improve the Ability of Local Guides in Phetchaburi Province by Integrating English for Elementary Students. M.Ed., Silpakorn University.
- Tubpair, K. (2012). A study of learning activity management patterns to achieve desirable characteristics according to the Basic Education Core Curriculum,

2008,schools in Under the Nakhon Pathom Primary Educational Service Area Office 1, Semester 2012. Retrieved November 16, 2021, from <http://nptedu.go.th>nites>academy>

Viboonsri, Y. (1999). Project Evaluation: Concepts and Practices. Bangkok: Pimluk.

Wongkunya, N. (2009). A study on the problem and demand for students' development activities of administrators and teachers in Samutprakan municipal school. M.Ed., Srinakharinwirot University.

Urabunnualchat, W. (2018). Development of Curriculum to Enhance Instructional Competencies for Elementary School Student Teachers to Develop Citizenship Characteristics of Elementary School Students. Thesis Ph.D., Silapakorn University.

